

Erdőmentők

Kooperatív játék iskolai közösségeknek

Preisz Leila, Szappanos Dóra

Az alábbi játékleírás nem csupán egy együttműködési játékot tartalmaz aktuális keretbe illesztve, hanem egy teljes, a fokozatosság elvén alapuló komplex élménypedagógiai foglalkozást a bemelegítő játékoktól a lezárásig, a tapasztalatok feldolgozásáig. A játékban lehetőségünk nyílik egyéni és csoportos fejlesztésre. Elsősorban az együttműködés, a másokra való odafigyelés kerül előtérbe, a gyerekek részvétele mindvégig aktív, cselekvő módon történik, a közös tervezés és a közös erőfeszítés pedig minden csoporttagot pozitív energiával tölt fel.

Tartalom	Oldal
1. A játék célja	2
2. Előkészületek	3
3. A foglalkozás menete	4
4. A játék zárása, a tapasztalatok megbeszélése	12

<i>A játék jellege:</i>	kooperatív közösségi játék
<i>Résztevők száma:</i>	8–25
<i>Résztevők életkora:</i>	8–12 év
<i>Játékidő:</i>	120 perc
<i>Az előkészítéshez szükséges idő:</i>	30–60 perc
<i>Helyszín:</i>	Kültéri és beltéri helyszín egyaránt megfelelő lehet. Akkora területre van szükség, hogy több kisebb csoportra osztva is tudjanak nyugodtan dolgozni a résztvevők.

1. A játék célja

A játék megtervezése előtt a játékvezetőnek fel kell mérnie a csoporton belüli szociális kapcsolatokat állapotát. Erre azért van szükség, mert itt nem egy versenyjátékról van szó, hanem **magas szintű együttműködési helyzetről**. Ahhoz, hogy ezt a szintet magasan, de a csoport számára mégis elérhetően jelöljük ki, elengedhetetlen végiggondolni, hogy e téren mit várhatunk a formálódó vagy fejlett közösségtől, az együttműködő vagy elkülönülő, központi helyzetű vagy perifériára sodródott tagoktól.

Nagyon fontos mindvégig szem előtt tartani az élménypedagógiai foglalkozás valódi céljait. Fontos a résztvevőkkel is megértetni, hogy nem elegendő a feladat megoldása, teljesítése. Itt többről van szó! A valódi cél a közösségi képességek, azaz szociális kompetenciák fejlesztése, elsősorban az önkéntes feladatvállalás, a kezdeményezőkézség a segítségkérés és a segítségnyújtás terén. Éppen ezért nélkülözhetetlen a játékot követően a pedagógus, illetve a játékvezető segítségével történő feldolgozás, amely egy **beszélgetés** keretében történik. A beszélgetés feladata elmélyíteni és megerősíteni a pozitív hatásokat, felismertetni, hogy mit kell egy következő hasonló szituációban másképp csinálni, megfogalmazni a konkrét tapasztalatokat és a tanulságokat.

Rövid ismerkedés után olyan bemelegítő játékok sorozatára kerül sor, amelyek mind kerettörténetben, mind jellegüket tekintve ráhangolnak a fő játékra. A kisebb csapatok megalakítása után következik a fő feladat

megoldása, amely a tapasztalati tanulás elveit követve többszöri tervezés – végrehajtás – újratervezés – újbóli végrehajtás ciklusokon megy keresztül. A játék lezárása és a feldolgozás is kapcsolódik az egész történet felépített ívéhez.

2. Előkészületek

Mivel a bemutatott játék kifejezetten eszközigényes, az alábbiakban részletesen írunk a lehetséges eszközökről.

- **székek:** Annyi szék, ahányan megjelennek a foglalkozáson, de fontos, hogy ezek könnyen mozgathatóak legyenek.
- **textil edényalátétek:** Eggyel több – körülbelül A/4 méretű – alátétre van szükség, mint ahányan részt vesznek a foglalkozáson. Az edényalátétet helyettesíteni lehet padlószőnyegdarabokkal, kartondobozzal, vastagabb fajta papírlapokkal is, a lényeg, hogy strapabíró, hajlítható anyagból legyenek.
- **francia kártya** (1 pakli): A csoportalakításhoz szükséges, helyettesíteni lehet négy különböző színt vagy mintát tartalmazó kártyapaklival is.
- **műanyag poharak:** 25–50 darab, 2 vagy 3 decis, eldobható, egyszer használatos műanyag poharra van szükség, amelyeket majd a preparált befőttesgumik segítségével mozgathatnak a csapatok.
- **preparált befőttesgumik:** A befőttesgumira 5-6 vékony, de erős cérnaszálal hurkolunk és csomózunk, egyenlő távolságra egymástól. Így egy olyan gyűrű jön létre, amit a cérnaszálal csillag alakú kifeszítésével tágítani lehet, a befőttesgumi rugalmasságának határáig.
- **labdaszállító gyűrű és labda:** Egy vékony műanyag karikából áll, amire madzagokat csomózunk, egyenlő távolságra egymástól. Teljesen ugyanolyan, mint a befőttesgumiból készített eszköz, csak nagyobb. A kör itt nem rugalmas befőttesgumi, hanem egy műanyag karika, a cérnaszálalakat pedig madzagok váltják fel. A labdának akkorának kell lennie, hogy a műanyag karikán biztosan megálljon. A játék során minden résztvevő egy madzag végét fogja, és a műanyag karikára állított labdát egyensúlyozzák végig egy adott helyre.

- **fa építőkocka:** Klasszikus építőkocka, nem kell feltétlenül teljes, hiánytalan készlet, kisebb és nagyobb méretű kockák is alkalmasak.
 - **mágneses halak:** A halformák kivághatóak karton- vagy hullámpapírból. A kivágott halsablon hátoldalára mágnesszalag ragasztható. (A szalag könnyedén szétvágható apróbb darabokra, és mivel az egyik oldala öntapadós, könnyedén rögzíthető a papírhoz.)
 - **speciális „horgászbót”:** egy kör alakú műanyag karika (ez lehet egy hulahoppkarika), amelyről kötelet lógatunk, végén apró vasdarabbal (ez lehet például egy anyacsavar) – így a gyerekek közösen halászhatnak a karika együttes mozgásával. Kisebb karika esetén sugár irányba kifelé madzagokat köthetünk, a játékosok e kötelek segítségével mozgathatják a „horgászkesztséget”.
 - **zene lejátszására alkalmas eszköz**
 - **zene:** Nyugodt vagy a hangulatnak megfelelő. Érdemes többféle zenét összegyűjteni, és az adott helyzethez leginkább illőt lejátszani.
- A csapatok várható létszámának megfelelően a fő tevékenységek eszközeit kiszámolva lerakjuk a helyszín különböző részeire, a zenét előkészítjük, a székeket körbe rendezzük, a kártyákat színekre bontjuk.

3. A foglalkozás menete

3.1 A foglalkozás kezdete, bemelegítő játékok

Nyitány (körülbelül 5 perc)

A gyerekekkel körbe ülünk. Kérjük meg a résztvevőket, hogy erre az időre rakják el a táskáikat, mobiltelefonjukat, és ismertessük velük, hogy most egy hosszabb foglalkozáson fognak részt venni, amit nem szakítunk meg szünettel.

Mindezek után ismertethetjük a keretmesét:

„Az osztályotok/csoportotok ebben az évben is erdei iskolába készül. Egy órával ezelőtt érkezett a hír: az erdő, ahova utaznátok, rémes állapotba került. Illegális szemétkerékekkel van tele az út széle, a kis tóban már alig van hal a sok szeméttől, és sok fa kidőlt.

Az erdészet tudja, hogy oda tervezitek a kirándulásotokat, éppen ezért számítanak a segítségetekre. Mivel az erdei szálláson nem csak ti fogtok megszállni, több gyerek is csatlakozni fog hozzátok a munkában.

Az első feladatotok, hogy gondolkodjatok el azon, hogyan lehetnétek az erdészet segítségére. Ehhez kaptok egy eszközt, amivel könnyebben megy majd az ötletek összegyűjtése.”

Bemelegítő játékok edényalátéttel

Asszociációs játék	5 perc
A csoportot megkérjük, hogy álljanak fel, és maradjanak egy körben. Először csak egy darab alátétet adunk a csoportnak, majd a játék közben egyre többet adunk a körbe, míg mindenkinek nem lesz egy. A feladat, hogy akinél az alátét van, az találjon ki neki egy funkciót, vagy csináljon belőle más tárgyat (például a textil összecsavaráásával csinálhatunk palacsintát, távcsövet, kéményt vagy óriási makarónit...), és ezt az új tárgyat a csoport egy másik tagjának ajándékozza oda. Most az ő feladata lesz, hogy kitaláljon valamit, és ajándékozzon.	

Ha már mindenki kezében van alátét, és kellően beindult a fantáziájuk, a következő játékra invitálhatjuk a csoportot:

„Lehetőségetek van megismerni a teljes segítői csapatot. Egy kapcsolat kezdése mindig a köszönéssel indul, ahogyan ez most is történni fog.”

Köszönés	2 perc
Megkérünk mindenkit, hogy szóródjanak szét a körben, majd rakják le a földre az edényalátétjüket, és álljanak rá. Nem mozdulhatnak el a helyükről. A feladat, hogy minél több szomszédjukkal fogjanak kezét és köszönjenek neki. Ha ez megtörtént, akkor az egyik lábukkal elléphetnek, de csak egy másik textildarabra, így több személynek tudnak majd köszönni.	

Ha már mindenki köszönt a lehető legtöbb társának, következhet a harmadik feladat:

„A csoport már ismeri egymást, most kezdődhet a munka! Az első fontos dolgotok, hogy megakadályozzátok a további környezetromboló tevékenységet az erdőben. Tegyetek róla, hogy a szemetet az erdőbe hordó embereknek ne legyen lehetőségük ezt folytatni!”

Üres hely megvédése	7–10 perc
A csoport ugyanúgy áll, ahogyan az előző játékot befejezték. A játékvezető egy további edényalátétet rak be a körbe. A játékosoknak meg kell védeniük az éppen üres helyet, hogy a játékvezető ne léphessen rá. A saját helyükről elléphetnek a gyerekek, de egyszerre két textilre nem léphetnek rá. Az edényalátéteket a csoport mozgathatja. A játékvezető nem érhet a csoport tagjaihoz. A játék akkor kezdődik, ha a játékvezető „Jöhetnek?” kérdésére a csoport igennel válaszol.	

Pár játék után a következőre léphetünk:

„Az eddigi munkátok nagyon biztató és ígéretes volt, de ideje hozzákezdeni az igazán nehéz feladatokhoz, ehhez pedig el kell menni a szálláshelyre. Az út hosszú és nehéz, egy részen elmocsarasodott. Itt minden lépésre nagyon kell figyelni, mert ha nem a kijelölt kövekre lép az ember, bármikor elmerülhet!”

Mocsárjárás	5 perc
Az alátéteket elkérjük a csoporttól, és egy hosszabb (körülbelül három vagy négy méter hosszú) területen elszórjuk azokat. Ezek lesznek a kövek. A mocsár kezdetét és végét két székkel jelölhetjük. A csoportot a mocsár egyik végéhez állítjuk, a feladat, hogy mindenki átjusson a túloldalra. Csak a textilekre léphetnek, ha valaki lelép, újra kell kezdenie az átkelést. Egymásnak segíthetnek az út közben.	

Ha átkeltek, akkor megkérjük őket, hogy átkelési sorrendben maradjanak egy sorban, és folytathatjuk a keretmesét:

„Szerencsésen megérkeztetek a szálláshelyre, itt már az erdészet munkatársai várnak titeket. A megbeszélésen kiderül, hogy egyszerre többféle munkát is el kell végezni, ehhez pedig a csoportnak szét kell válnia.”

Csoportalakítás a fő tevékenységhez

Fontos, hogy a foglalkozás előtt pontosan tudjuk, hogy a csoporton belül az egyes személyek milyen szerepeket töltenek be. A csoportban működő negatív tényezők miatt (ismeretlenség, széthúzás, perifériára sodródás) a kiscsoportos munka jó hatással lehet, viszont ha ezeknek a kiscsoportoknak a kialakítása csupán szimpátiaalapú, akkor a már kialakult klikkek fognak együtt dolgozni, ez pedig nem segíti a fejlődést, nem épít új kommunikációs utakat. Emiatt a csoportalakításra egy véletlenszerű technika jó lehet, de természetesen némileg kockázatos is.

A kockázat csökkenthető, ha egy kicsit „irányítjuk a véletlent”, és úgy alakítjuk a csoportok összetételét, hogy az pedagógiai céljainknak megfeleljen. A négy szín alapján különválogatott francia kártyát akár már a mocsárátkelés alatt elkezdhetjük sorrendbe rakni. Ha négy kiscsoport alakításához túl kevesen vannak, akkor annyit alakítsunk, hogy minden csapatban minimum 4-5 gyerek legyen. Minden kiscsoport azonos színű kártyát fog kapni, tehát ha egy sorban állnak, akkor a színek megfelelő sorrendbe rakásával, majd a kártyák kiosztásával elérhetjük a kívánt csoportelosztást. Minden gyerek megkeresheti a csapattársait, és különállhat a többiektől. Ha ez megtörtént, akkor a kártyákat kérjük vissza a csoporttól, és rakjuk el őket!

A csoportalakítás időigénye körülbelül három perc.

3.2 A főjáték menete

Feladatok elosztása

Ez a fázis körülbelül tíz percet vesz igénybe. A csapatok választhatnak a feladatok közül, eldönthetik, melyiket vállalják szívesen. Ahány csapat alakult, annyi tevékenységet ismertetünk, először csak szóban. **Minden csapat eldönti, melyik feladat teljesítésével próbálkozik.** Ritka az az eset, amikor minden tevékenység rögtön gazdára, azaz vállalkozó csapatra talál. Várhatóan lesznek olyan csapatok, akik ugyanazt a feladatot

szemelik ki maguknak. Emiatt máris egy komoly kihívással szembesül a társaság: Vajon sikerül-e kompromisszumot kötni? Milyen érvek mentén dől el a dilemma?

Ez a köztétel jó eséllyel lerövidíthető, ha azt kérjük a csapatoktól, hogy két-három tevékenységet válasszanak, és állítsanak fel prioritást közöttük.

Ha minden csapatnak megvan a feladata, akkor ismertetjük a pontos szabályokat, megmutatjuk a tevékenységekhez tartozó eszközöket. Fontos, hogy ezalatt a csoport még együtt legyen, tehát minden csapat ismerje a másik csapat feladatait is!

A csapatok megismerik tehát az összes feladatot, ezután azonban **nem fognak hozzá azonnal a saját feladatukhoz**, mert előtte gondosan meg kell tervezniük annak végrehajtását.

A fő tevékenységek

A sorrend fontos lehet! Csak annyi feladatot és eszközt használjunk, amennyi a csapatok létszámának megfelel, és olyan sorrendben bővítsük vagy szűkítsük a tevékenységeket, amilyen sorrendben itt is vannak.

A csapatalakítás miatt legalább kétféle feladat lesz.

Facseteték ültetése

Fahasábokkal, fakockákkal játsszák a csoport tagjai. A darabokból kell egy minél magasabb oszlopot építeniük. Ha az oszlop ledől, vagy egy fahasáb leesik, akkor a kiindulási ponttól kell újrakezdeni a szállítást.

A hozzá tartozó keretmese:

„A sok kidőlt fát az erdészek elszállították, de helyükbe újakat kell ültetni, és ez már a ti feladatotok!”

Veszélyes hulladékok szállítása

A labdát a kiindulópontból kell átszállítani egy másik helyre. (Körülbelül 3–6 méternyi legyen az út.) A gyűrű végén található madzagokat lehet csak megérinteni, ha a labda leesik a gyűrűről, akkor a kiindulóponttól kell újratekdeni a szállítást.

A hozzá tartozó keretmese:

„A szemétkerakónak használt tisztasokról sok veszélyes hulladékot gyűjtöttek össze, de a mocsár miatt nem lehet azonnal járművel elszállítani őket. A ti feladatotok, hogy a legközelebbi teherautóig elvigyétek a szemetet!”

1. ábra: Közös labdaszállítás

Halak telepítése a tóba

A mágneses halakat a gyűrűre erősített mágneslappal kell megfogni és az adott helyre lerakni. Csak a madzagokat lehet megérinteni. Ha a hal leesik, akkor másikat kell kihorgászni. A helyet ki lehet jelölni a székekkel vagy esetleg pár műanyag pohárral, krétával, hátzissákkal is.

A hozzá tartozó keretmese:

„A szennyezés miatt kihaltak a tóból a halak. Az erdészek kitisztították a tavat, de a halakat újra kell telepíteni, és ez már a ti feladatotok! Szállítsátok a halakat a tóhoz, és engedjétek őket az új élőhelyükre!”

Kerítés építése a környezetvédelmi terület köré

A csoport tagjai csak a befőttesgumira csomózott madzagokat érinthetik meg, ezek segítségével kell a műanyag poharakat mozgatni és egy hosszú sort építeni belőlük. Ha a pohár leesik vagy eldől, akkor helyre lehet állítani.

A hozzá tartozó keretmese:

„A munkátok során az erdő környezetvédelmi terület lett, ezért fontos, hogy kerítés vegye körbe. A munkához szükséges eszközeitek megvannak, kezdődhet a munka!”

2. ábra: Épül a kerítés

A feladatok ismertetése után a csapatokat az eszközeikhez kísérik. Addig nem nyúlhatnak az eszközökhöz, amíg el nem kezdődik a feladatmegoldás!

3.3 A feladatok megoldásának megtervezése és végrehajtása

Tervezés

Ez a tevékenység összesen tíz perc, amelyből öt perc a szóvivők megbeszélése. A csapatok tervezési időt kapnak, amikor **megbeszélhetik a technikájukat** és minden – a feladatmegoldással kapcsolatos – problémájukat, valamint kérdezhetnek a játékvezetőtől.

Ebben a szakaszban minden csapatnak van pluszfeladata is: ki kell választaniuk maguk közül egy **szóvivőt**, akit az erre kijelölt időben elküldhetnek tanácskozni a többi szóvivővel. Ekkor a szóvivők elmondhatják a saját csapatuk nehézségeit, segítséget kérhetnek a többi csapattól, valamint tanácsokat adhatnak a másik szóvivőnek. Fontos, hogy csak erről a témáról beszélhetnek, és csak tanácsot adhatnak egymásnak!

Miután minden csapat megválasztotta a szóvivőt, el is kezdődhet az első megbeszélésük, amelyet a többi csapattól elvonulva kell megtenniük. Ha van rá lehetőség, akkor például kimehetnek az ajtó elé a folyosóra, így a játékvezető az ajtóban állva mindkét helyet szemmel tudja tartani.

A csapatoknak a szóvivő mellett egy időfelelőst is választaniuk kell, aki a végrehajtási idők alatt figyeli az időt, és tájékoztatja róla a csapatát.

Végrehajtás

A tervezési idő után következik az első végrehajtási szakasz. Erre a részre elegendő tizenhárom perc. Ekkor már hozzányúlhatnak az eszközökhöz, a meghatározott idejük alatt kell a feladatukat megcsinálniuk. Ekkor a játékvezető csak megfigyel, ha nagyon kell, akkor a csapat kérésére segíthet, de csakis szóban!

Ha letelt az idejük, akkor a játékot azonnal le kell állítani minden csapatnál. Ez nem függ attól, hogy éppen hol tartanak, vagy hogy mennyire sikeresek!

Technika tökéletesítése, nehezítések kitalálása

Erre a tevékenységre elegendő összesen nyolc perc, amiből négy a szóvivők megbeszélésére fordítható. Az eszközeik mellett most újra tervezési időt kapnak, amikor az eddigi tapasztalataikkal gazdagodva tökéletesíthetik a technikájukat, megbeszélhetik a végrehajtás során felmerülő problémákat. Ha elsőre sikeres volt a végrehajtás, akkor a csapatok kitalálhatnak maguknak nehezítéseket, vagy akár a játékvezető is ajánlhat nekik. A tevékenységet nehezítheti például a kommunikáció (valaki nem beszélhet a csapatból), vagy a látás korlátozása (valakinek be kell csuknia a szemét, vagy be is lehet kötni egy sállal). A csapatok ekkor is kérdezhetnek a játékvezetőtől. Miközben a csapatok beszélgetnek, a játékvezető minden eszközt visszahelyez az eredeti állapotába.

A szóvivők újra találkozhatnak egymással, és megbeszélést tarthatnak.

Újrajátszás új stratégiával

Erre a szakaszra már csak tíz percet kapnak a csapatok.

Az új stratégiával rendelkező csapatok újrajátszhatják a feladatot a legelejéről kezdve. Az erre szánt időnek mindenképpen kevesebbnek kell lennie, mint az első végrehajtás idejének! A játékvezető megint csak megfigyeli a csapatokat, és az idő lejártakor leállítja a tevékenységeket.

A csoportot újra a behívjuk a körbe, és leülünk. Az eszközöket úgy hagyjuk, ahogy éppen véget ért a játék, nem pakolunk össze.

4. A játék zárása, a tapasztalatok megbeszélése

Levezetés

Megköszönjük a csapatok munkáját, lezárjuk a keretmesét (ez körülbelül öt perc):

„Az erdészek nagyon megköszönték a segítségeteket, az erdő most már jó állapotban van. Természetesen bármikor visszavárnak titeket, és folyamatosan küldenek majd helyzetjelentést az új facsemetékről és a tóról is! A kerítés-

nek és az alapos takarításnak köszönhetően nagy valószínűséggel a következő erdei iskolában már csodálatos környezetben tudtok majd kirándulni.”

Ezeknél a játékoknál fontos a tapasztalati tanulás, hiszen a többszöri újrajátszás során folyamatosan fejlődnek a résztvevők, a feldolgozás során összegyűjtött tapasztalatok segítségével pedig a játék legvégén tanulsággal lépnek ki a folyamatból.

Feldolgozás

Erre a részre nem árt huszonöt-harminc percet szánni. A feldolgozás során érdemes strukturáltan, hívókérdésekkel felfejteni a tanulságokat. Fontos, hogy a hívókérdések feltevése után csak az arra adott válaszok hangozzanak el, ne hagyjuk, hogy a csoport eltérjen a kérdéstől és témájától! Ha a csoportban nehéz egyszerre csak egy emberre figyelni, vagy nehéz elérni, hogy egyszerre csak egy ember beszéljen, akkor segíthet egy plüssfigura, amit arra használunk, hogy jelölje, kinél van a szó. Akinél a plüssállat van, az beszélhet, és a mondandója végén továbbdobhatja valakinek. A megszólalást nem kell erőltetni, csak annak kell beszélnie, aki szeretne!

Értékelő kérdések

1. Mi történt veled, mi történt a csoporttal? Meséljük el, éljük újra a történeteket, eseményeket, elevenítsük fel, ki mit csinált, rekonstruáljuk az elhangzottakat, látottakat!
2. Mit éreztél, amikor...? (Mit éreztek a résztvevők, amikor megkapták a feladatot, meglátták az eszközöket, az első tervezéskor, a szövívők munkája során/után, a végrehajtás közben, akkor, amikor hibázott valaki, ha nem sikerült végrehajtani egy feladatot, újratervezéskor, újrjátszáskor, valamint a játék végén...) Idézzük fel az érzéseket, érzelmeket!
3. Mi volt fontos számodra, melyek azok a pillanatok, amelyek döntően meghatározták az érzéseidet, illetve a csoport teljesítményét? (főbb kulcspontok kiemelése)

4. Hogyan tovább? (Melyek azok a momentumok, játékrészek, amelyeket megtartanának, változtatnának, hiányoltak a foglalkozás során a résztvevők?)
5. Mit tanultunk? (a konkrét tapasztalatok és az absztrakt tanulságok levonása csapat-, majd egyéni szinten)

Záró momentum

Körülbelül hét perc elég erre a fázisra. A körből fel lehet állni, a játékvezető elindítja az adott hangulathoz illő zenét olyan hangerővel, hogy lehessen közben beszélgetni. Ekkor mindenki szabadon sétálhat a csapatok munkái között, megnézheti az eredményeket, elbeszélgethetnek róluk, megoszthatják az élményeket. Ebbe a beszélgetésbe a játékvezető is becsatlhat!

Ez a rész azért fontos, mert ekkor oldódik a hangulat, és a résztvevők „eltávolodnak” a foglalkozástól. A zárás így nem lesz olyan éles, mint egy iskolai csengetés.